

Japanse romans

Vertaald door Marijke Arijs

AMÉLIE
NOTHOMB
JAPANESE
ROMANS

De Bezige Bij Antwerpen

Inhoud

Gods ingewanden 7

Met angst en beven 117

De verloofde van Sado 225

Gods
ingewanden

In den beginne was er niets. Dat niets was leeg noch vaag: het was zichzelf genoeg. En God zag dat het goed was. Voor niets ter wereld zou hij ook maar iets hebben geschapen. Het niets beviel hem. Sterker nog, het was zijn lust en zijn leven.

God staarde met wijd open ogen voor zich uit. Als ze dicht waren geweest, dan had dat geen verschil gemaakt. Er was niets te zien en God keek naar niets. Hij was zo vol en compact als een hardgekookt ei, en net zo rond en onbeweeglijk.

God was volmaakt tevreden. Hij verlangde niets, verwachtte niets, voelde niets, protesteerde nooit en had nergens belangstelling voor. Het leven was zo vol van zichzelf dat het geen leven was. God leefde niet. Hij bestond.

Zijn bestaan had naar zijn gevoel geen duidelijk begin gehad. Sommige meesterwerken hebben zulke onbeduidende openingszinnen dat je ze dadelijk vergeet en het gevoel hebt dat je al een eeuwigheid in dat boek zit te lezen. Op dezelfde manier viel het ogenblik waarop Gods bestaan was begonnen onmogelijk te bepalen. Het leek alsof hij altijd al had bestaan.

God kon niet praten en dus ook niet denken. Hij was zelfgenoegzaam en eeuwig. Daaruit bleek onomstotelijk dat God God was. Maar dat deed er volstrekt niet toe, want het interesseerde God geen moer dat hij God was.

De ogen van levende wezens hebben een heel opmerkelijke eigenschap: ze hebben een uitdrukking, oftewel een blik. Dat is heel bijzonder. Van de oren van een mens zeg je niet dat ze een 'luister' hebben, noch van de neus dat hij een 'ruik' of een 'snuif' heeft.

Wat is de blik? Dat is niet in woorden uit te drukken. Op geen enkele manier kan de bizarre essentie van de blik ook

maar bij benadering worden gedefinieerd. En toch bestaat hij wel degelijk. Er zijn zelfs weinig realiteiten die zo overduidelijk bestaan.

Wat is het verschil tussen ogen met en ogen zonder een blik? Daar bestaat een woord voor: leven. Geen leven zonder blik.

Gods ogen waren uitdrukingsloos.

God had niets anders te doen dan eten, verteren en – als rechtstreeks gevolg daarvan – uitwerpselen produceren. Die vegetatieve functies werden door Gods lichaam vervuld zonder dat hij zich daarvan bewust was. De altijd eendere kost was zo smakeloos dat hij er geen aandacht aan besteedde. Voor de drank gold hetzelfde. God hield de vereiste lichaamsopeningen open, zodat het vaste en vloeibare voedsel zijn lijf in en uit kon.

Daarom zullen we God in dit stadium van zijn ontwikkeling de afvoerbuis noemen.

Er bestaat een theorie over het wezen der afvoerbuizen. Slawomir Mrozek heeft daarover dingen geschreven waarvan onmogelijk te zeggen is of ze ongeloofelijk diepzinnig of onweerstaanbaar grappig zijn. Misschien zijn ze dat wel allebei: buizen zijn een bizarre mengeling van volheid en leegte, holle materie, een dun laagje existentie dat een heleboel niet-bestaan omsluit. Slangen zijn een flexibel soort afvoerbuizen: hun soepelheid maakt ze niet minder raadselachtig.

God was zo soepel als een slang, maar tegelijk onbeweeglijk en apathisch, waaruit bleek dat hij wel degelijk de geaardheid van een buis had. Hij had de gelijkmatigheid van een cilinder. Zijn lijf was een soort filter, waarin niets achterbleef.

De ouders van de buis maakten zich zorgen. Ze haalden er dokters bij, om dat problematische stukje materie, waar geen leven in leek te zitten, te onderzoeken.

De artsen betastten de buis, tikten met een hamertje op bepaalde gewrichten om te controleren of hij reflexen had en constateerden dat dit niet het geval was. De ogen van de buis knipperden niet toen de dokters ze met een lampje onderzochten.

‘Dat kind huilt nooit, beweegt nooit. Er komt nooit een geluid over zijn lippen’, zeiden de ouders.

De dokters hielden het op ‘pathologische apathie’, zonder te beseffen dat dit een contradictie in terminis was: ‘Uw kind is een kasplant. Het is uitermate zorgwekkend.’

De ouders waren gerustgesteld door dat goede nieuws. Want een kasplant leeft.

‘Een opname in het ziekenhuis is aangewezen’, oordeelden de artsen.

De ouders sloegen die raad in de wind. Ze hadden al twee kinderen die tot het menselijke ras behoorden: ze vonden het niet erg om ook een plantaardige spruit te hebben. Ze vonden het zelfs bijna vertederend.

Ze noemden het kind doodleuk ‘de Plant’.

Ze hadden het allemaal bij het verkeerde eind. Het leven van planten, kasplanten incluis, is misschien niet zichtbaar voor het menselijk oog, maar ze leven wel degelijk. Ze rillen als er onweer broeit, huilen tranen van blijdschap bij het ochtendgloren, hullen zich in misprijzen als ze bedreigd worden en doen de sluierdans in het seizoen van de pollen. Ze hebben een blik, dat lijdt geen twijfel, al weet geen mens waar hun pupillen zitten.

De buis daarentegen was zo apathisch als wat. Niets raakte

hem: veranderende weersomstandigheden, het vallen van de avond, de vele kleine beslommeringen van alledag noch de grote ondoorgrondelijke geheimen van de stilte.

Tijdens de aardbevingen die de provincie Kansai wekelijks teisterden, brulden de grote broer en zus van angst, maar de buis gaf geen kik. De schaal van Richter, dat was iets voor de anderen. Op een avond deed een schok van 5,6 de berg waarop hun huis stond, schudden op zijn grondvesten; stukken pleisterwerk uit het plafond kwamen in de wieg van de buis terecht. Toen ze hem bevrijdden, vertrok hij geen spier: zijn ogen staarden uitdrukkeloos naar die pummels die hem kwamen storen, terwijl hij net zo lekker warm lag onder het puin.

De ouders moesten lachen om de onverstoorbaarheid van hun plant en besloten hem op de proef te stellen. Ze zouden hem niets meer te drinken of te eten geven tot hij er zelf om vroeg: dan zou hij vroeg of laat wel móéten reageren.

Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in: de buis schikte zich in die onthouding van voedsel, zoals in alles, zonder enige blijk van afkeuring of instemming. Eten of niet eten, drinken of niet drinken, het zou hem worst wezen: zijn of niet zijn, daar ging het allemaal niet om.

Aan het einde van de derde dag onderzochten de veronturste ouders hun kind: het was wat magerder geworden en de half geopende lippen waren droog, maar het scheen het verder niet slecht te maken. Ze gaven het een fles suikerwater die het zonder enthousiasme oplebberde.

‘Dat kind zou zich zomaar hebben laten doodhonger’, zei de moeder geschokt.

‘We kunnen dit maar beter niet tegen de dokters zeggen’, zei de vader. ‘Ze zouden ons voor sadisten verslijten.’

In werkelijkheid waren de ouders niet sadistisch. Ze von-

den het alleen bizar dat hun spruit totaal geen instinct tot zelfbehoud scheen te hebben. Het vermoeden kwam bij hen op dat hun kind geen plant, maar een afvoerbuis was. Die afschuwelijke gedachte zetten ze echter meteen van zich af.

De ouders waren zorgeloos van aard en vergaten het voorval. Ze hadden drie kinderen: een jongen, een meisje en een plant. Daar konden ze best mee leven, vooral omdat de twee oudsten niets anders deden dan rennen, springen, gillen, ruziën en kattenkwaad uithalen, zodat ze hen constant in de gaten moesten houden.

Met hun jongste hadden ze dat soort problemen tenminste niet. Die kon je hele dagen alleen laten, zonder babysit: 's avonds lag het kind nog steeds in dezelfde houding als 's ochtends. Je deed het een schone luier om, gaf het de fles en klaar was Kees. Met een goudvis in een aquarium had je meer last.

Bovendien zag de buis er, op de uitdrukkingsloze ogen na, heel normaal uit: het was een rustige, mooie baby, waarvoor je je bij je gasten niet behoefde te schamen. Andere ouders waren zelfs jaloers op hen.

In wezen was God het vleesgeworden lijdelijk verzet – het machtigste wapen ter wereld. Het meest paradoxale ook: niets is wonderlijker dan de dwingende kracht die uitgaat van iets dat niet beweegt. Lijdelijk verzet is het wapen bij uitstek van planten. Als een heel volk een gemakkelijk te verwezenlijken vernieuwing tegenhoudt, als er geen beweging komt in een auto waar tien man tegen staat te duwen, als een kind urenlang onderuitgezakt voor de televisie hangt, als een opvatting die overduidelijk uit de lucht gegrepen is een schadelijke invloed blijft uitoefenen, dan ontdek je, stomverbaasd, hoe ontstellend machtig het onbeweeglijke is.

Ook de buis bezat die macht.

Het kind huilde nooit. Zelfs bij de geboorte was er geen klacht, geen geluid over zijn lippen gekomen. Waarschijnlijk vond het de wereld niet interessant of imposant genoeg.

In het begin had de moeder geprobeerd het de borst te geven. De blik van de baby lichtte niet op bij het zien van de melkrijke moederborst: hij bleef maar naar dat ding staren zonder er iets mee aan te vangen. Beledigd duwde de moeder de tepel in het mondje. God zoog er amper aan. De moeder besloot het kind niet te zogen.

Het was een wijs besluit: de fles lag de zuigeling veel beter, want als buis herkende hij zich in dat cilindrische recipiënt, terwijl de bolle vorm van de borst niets bij hem opriep.

Dus gaf de moeder hem een paar keer per dag de fles, zonder te beseffen dat ze op die manier twee cilinders aan elkaar koppelde. Het voeden van God was je reinste loodgieterswerk.

‘Alles stroomt’, ‘alles is onophoudelijk in beweging’, ‘je baadt nooit twee keer in dezelfde rivier’ enzovoorts. Die arme Heraclitus had zich ongetwijfeld van kant gemaakt als hij God had gekend, die de levende weerlegging van zijn vloeibare wereldbeeld was. Als de buis had kunnen praten, zou hij de denker van Ephesus hebben geantwoord: ‘Alles verstart’, ‘niets beweegt’, ‘je baadt altijd in hetzelfde moeras’ enzovoorts.

Gelukkig kun je niet praten als je niet weet wat bewegen is, aangezien beweging een van de belangrijkste voorwaarden is voor het spreken. En als je niet kunt spreken, kun je ook niet denken. God kon die filosofische beginselen dus niet uitwerken of uiten: ze konden bijgevolg niemand schaden en dat was maar goed ook, want dergelijke ideeën zouden het moreel van de mensheid grondig hebben aangetast.

De ouders van de buis waren van Belgische nationaliteit. God was bijgevolg een Belg, wat meteen een heleboel catastrofes sinds het begin der tijden verklaart. Zo verwonderlijk is dat overigens niet: Adam en Eva spraken Vlaams, zoals een pastoor van het vlakke land een paar eeuwen geleden wetenschappelijk heeft aangetoond.

De buis had een geniale oplossing gevonden voor de taalstrijd in zijn land: niet spreken. Geen woord, zelfs geen geluid was ooit over zijn lippen gekomen.

Zijn zwijgzaamheid baarde zijn ouders minder zorgen dan zijn onbeweeglijkheid. Hij werd een jaar oud zonder ook maar één keertje te hebben bewogen. Andere baby's doen op die leeftijd hun eerste stapjes, produceren hun eerste glimlachjes en doen allerlei dingen voor het eerst. God deed echter helemaal niets.

Het gekke was dat hij wel groeide. Wat dat betreft was hij perfect normaal. Alleen de hersens wilden niet mee. De ouders zagen het verbijsterd aan: ze hadden een niets in huis dat steeds meer ruimte innam.

Algauw was de wieg te klein. De buis moest worden overgeheveld naar het spijlenbedje dat eerder voor zijn broer en zijn zus was gebruikt.

'Die verandering zal het kind misschien wakker schudden', hoopte de moeder.

Die verandering veranderde niets.

Sinds het ontstaan van de wereld sliep God in de kamer van de ouders. Hij stoorde hen niet, dat moet gezegd. Een kamerplant zou meer drukte hebben gemaakt. Hij gunde hen zelfs geen blik.

De tijd komt voort uit beweging. Wie niet beweegt, merkt niet dat de tijd verglijdt.

De buis was zich niet bewust van het verstrijken van de tijd. Hij was nu twee jaar, maar had net zo goed twee dagen of twee eeuwen oud kunnen zijn. Hij had nog steeds geen andere houding aangenomen en zelfs geen poging in die richting ondernomen: hij lag nog altijd op zijn rug, met zijn armen naast zijn lijfje, als een liggend grafbeeld in miniatuur.

De moeder pakte het kind onder zijn oksels om het overeind te helpen; de vader vouwde zijn knuistjes om de spijlen van het bedje, om het aan zijn verstand te brengen dat het zich moest vasthouden. Ze lieten de aldus opgebouwde constructie los: God sloeg achterover en ging onverstoord verder met mediteren.

‘Het heeft behoefte aan muziek’, zei de moeder. ‘Kinderen zijn daar dol op.’

Mozart, Chopin, de liedjes van de *101 Dalmatiërs*, de Beatles en de *shakuhachi* schenen zijn zintuigen evenmin te prikkelen.

De ouders gaven de hoop op dat dit ooit een muziekliefhebber zou worden. Ze gaven zelfs de hoop op dat het ooit een mens zou worden.

De blik houdt een keuze in. De persoon die kijkt, besluit zijn ogen ergens op te richten, zodat de rest van zijn gezichtsveld onvermijdelijk aan zijn aandacht ontsnapt. Wat dat betreft betekent de blik, die een wezenlijk kenmerk van het leven is, vóór alles dat je ‘nee’ kunt zeggen.

Leven is ‘nee’ zeggen. Wie alles over zijn kant laat gaan, leeft net zomin als het afvoergat van een wastafel. Om te leven moet je in staat zijn om onderscheid te maken tussen je moeder en het plafond boven je hoofd. Je moet een van de twee afwijzen en ervoor kiezen de aandacht op je moe-

der óf op het plafond te richten. Elke keuze is goed, zolang je maar kiest.

God had nooit 'nee' gezegd, omdat hij nooit een keuze had gemaakt. Vandaar dat hij niet echt leefde.

Baby's slaken een kreet als ze geboren worden. Die gekwelde schreeuw is de eerste blijk van opstandigheid, een eerste 'nee'. Vandaar dat het leven begint op de dag van je geboorte en geen moment eerder, wat sommigen ook mogen beweren.

De buis had geen kik gegeven toen hij ter wereld kwam.

Toch hadden de dokters vastgesteld dat hij doof, stom noch blind was. Hij was alleen maar een wastafel zonder stop erin. Als hij had kunnen praten, zou hij uitentreuren hetzelfde woord hebben herhaald: 'ja'.

De mensen zijn gek op orde en regelmaat. Ze zouden graag geloven dat de evolutie het gevolg is van een normaal, natuurlijk proces; de mensheid zou dan gehoorzamen aan een biologische gedetermineerdheid, inherent aan de soort, die ons ertoe brengt om na het eerste levensjaar op te houden met kruipen of om na een paar millennia rechtop te gaan lopen.

Niemand gelooft in coïncidenties. Of ze nu het gevolg zijn van externe omstandigheden, wat geen prettige gedachte is, of – erger nog – van puur toeval, ze worden uit de menselijke denkwereld gebannen. Als iemand zou durven beweren: 'Het is stom toeval dat ik aan het eind van mijn eerste levensjaar heb leren lopen' of: 'Het is stom toeval dat de mens op een dag rechtop is gaan lopen', dan zou hij dadelijk voor gek versleten worden.

De theorie van het toeval is onaanvaardbaar omdat ze suggereert dat de dingen ook anders hadden kunnen lopen.

De mensen willen niet geweten hebben dat een kind van één jaar evengoed niet op het idee zou kunnen komen om te leren lopen; dat zou hetzelfde zijn als toegeven dat de mens evengoed niet op de gedachte had kunnen komen om op zijn achterpoten te gaan staan. En het is toch ondenkbaar dat een briljante soort als de onze daar niet zou zijn opgekomen?

Op de leeftijd van twee jaar had de buis nog nooit een poging gedaan om op handen en voeten te lopen. Hij had zelfs nog nooit bewogen. Hij had ook nog nooit een poging gedaan om geluiden voort te brengen. De volwassenen leidden daaruit af dat iets hem stuitte in zijn ontwikkeling. Nooit zou het bij hen opgekomen zijn dat de peuter misschien nog geen beslissende coïncidentie had meege maakt; want wie gelooft nu dat een mens zonder onvoorziene gebeurtenissen volslagen apathisch blijft?

Je hebt onvoorziene gebeurtenissen van lichamelijke en van psychische aard. De mensen ontkennen het bestaan van deze laatste ten stelligste: ze worden nooit genoemd als stuwende kracht in de evolutie.

En toch is er niets beslissenders voor de ontwikkeling van de mens dan onvoorziene gebeurtenissen van psychische aard. Zo'n onvoorziene gebeurtenis is een stofdeeltje dat bij toeval de oester van de geest binnendringt, ook al wordt die beschermd door de gesloten schelp die de hersenpan is. Plots wordt de weke massa in de schedel ontregeld, opgeschrikt, bedreigd door dat *Fremdkörper* dat zich een weg naar binnen heeft gebaand; de oester, die tot dan toe ongestoord vegeteerde, slaat alarm en gaat in de tegenaanval. Hij produceert parelmoer, een wonderlijke substantie, sluit de indringer in en neemt hem in zich op, zodat een parel ontstaat.

Zo'n psychische kortsluiting kan ook door de geest zelf worden veroorzaakt: dat zijn de raadselachtigste en ernstigste gevallen. Een hersenwinding brengt zomaar, zonder reden, een vreselijke gedachte, een beangstigend denkbeeld voort – en op slag is het definitief uit met de gemoedsrust. Het virus komt in actie en is niet meer te stuiten.

Op dat ogenblik ontwaakt een mens tegen wil en dank uit zijn lethargie. Voor het vreselijke, niet in woorden uit te drukken probleem dat hem kwelt, zoekt en vindt hij tal van inadequate oplossingen. Hij begint te lopen, te praten en allerlei zinloze gedragingen te vertonen om zich uit zijn hachelijke positie te redden.

Hij slaagt daar niet alleen niet in, maar maakt het allemaal nog erger. Hoe meer hij praat, hoe minder hij begrijpt en hoe meer hij loopt, hoe minder hij vooruitkomt. Algauw zal hij terugverlangen naar zijn plantenleven, al durft hij dat voor zichzelf niet toe te geven.

Toch bestaan er mensen die niet onderhevig zijn aan de wetten van de evolutie, mensen bij wie zich geen beslissende coïncidentie heeft voorgedaan. Dat zijn de pathologische planten. De artsen houden zich met die gevallen bezig. In wezen zijn zij wat wij het liefst hadden willen zijn. Het is het leven dat als een afwijking moet worden beschouwd.

Het was een dag als alle andere. Er had zich niets bijzonders voorgedaan. De ouders speelden hun moederrol, de kinderen hingen het kind uit en de buis gedroeg zich als een buis.

Toch zou het de belangrijkste dag van zijn leven worden. Als zodanig is er geen spoor van bewaard gebleven. Van de dag waarop iemand voor het eerst rechtop is gaan lopen of die waarop het tot de mens is doorgedrongen dat hij sterfelijk was, is in de archieven evenmin iets terug te vinden. De voornaamste gebeurtenissen in de geschiedenis van de mensheid zijn nagenoeg onopgemerkt voorbijgegaan.

Plots weergalmde het huis van het gebrul. De moeder en het kindermisje, die zich een hoedje schrokken, probeerden te achterhalen waar het gekrijs vandaan kwam. Was er een aap het huis binnengedrongen? Was er een gek ontsnapt uit het gesticht?

Ten einde raad ging de moeder een kijkje nemen in de kamer van het kind. Wat ze zag, sloeg haar met verstomming: God zat rechtop in bed en brulde zo hard als een peuter van twee maar brullen kan.

De moeder liep op het mythologische tafereel af: het kind dat twee jaar lang zo'n geruststellende aanblik had geboden, was onherkenbaar veranderd. Het had altijd met wijd open ogen voor zich uit gestaard, zodat je de grijsgroene kleur gemakkelijk kon zien; nu waren zijn pupillen zo zwart als een geblakerd landschap.

Welke duistere macht had die fletse ogen doen ontvlammen en zo zwart als kool gemaakt? Welke verschrikking had zich voorgedaan dat de peuter uit zijn lange slaap was opgeschrikt en in die schreeuwlelijk was veranderd?

Eén zaak was zeker: het kind was razend. Een tomeloze woede had het uit zijn apathie gehaald, en hoewel niemand wist hoe dat kwam, moest er wel iets heel ergs zijn gebeurd, zo groot was zijn razernij.

Gefascineerd nam de moeder haar spruit in haar armen. Ze moest hem dadelijk terug in bed leggen, want hij bewoog wild met zijn armen en benen en sloeg naar haar.

Ze liep door het huis te schreeuwen: 'De Plant is geen plant meer!' Ze riep de vader om het fenomeen te komen aanschouwen. De broer en de zus werden erbij gehaald om zich te vergapen aan Gods heilige toorn.

Een paar uur later hield het krijsen op, maar Gods ogen stonden nog steeds verschrikkelijk boos. Ze wierpen de mensen om hem heen een bijzonder ontstemde blik toe. Daarna ging het kind weer liggen, doodmoe van al die kwaadheid, en viel in slaap.

Het hele gezin juichte. Ze beschouwden dit als een zeer goede zaak. Eindelijk zat er leven in het kind.

Hoe valt die geboorte, twee jaar na de bevalling, te verklaren?

Geen enkele arts kon het raadsel oplossen. Het leek wel of het kind twee jaar buitenbaarmoederlijke zwangerschap nodig had gehad om operationeel te worden.

Goed, maar vanwaar die woede? De enige mogelijke verklaring is dat er zich een psychische kortsluiting had voorgedaan. Er was een onverdraaglijke gedachte opgekomen. Eensklaps waren de hersenen in actie gekomen. Zenuwimpulsen hadden door dat apathische lijf gecirculeerd. Het lichaam was in beweging gekomen.

Zo kunnen de machtigste imperia ineensstorten om volstrekt onachterhaalbare redenen. Voorbeeldige kindertjes, waar geen beweging in te krijgen is, kunnen in een hand-

omdraai in blèrende monsters veranderen. Het merkwaardigste is nog dat hun familie dat geweldig vindt.

Sic transit tubi gloria.

Als hij een vierde kind had gekregen, had vader niet geestdriftiger kunnen zijn.

Hij belde zijn moeder, die in Brussel woonde.

‘De Plant is uit zijn lethargie ontwaakt! Neem een vliegtuig en kom naar Japan!’

De grootmoeder zei dat ze eerst nog een stuk of wat nieuwe mantelpakjes wilde laten maken: ze was een bijzonder elegante vrouw. Vandaar dat het nog ettelijke maanden duurde voor ze kwam.

Intussen kregen de ouders heimwee naar de plant van weleer. God was en bleef woedend. Ze moesten hem de zuigfles haast toegooien, omdat ze bang waren om klappen te krijgen. Soms hield hij zich een paar uur koest, maar je wist nooit wat je daarna te wachten stond.

Dit was het nieuwe scenario: als hij even gekalmeerd was, namen ze de gelegenheid te baat om hem op te pakken en in de box te zetten. Eerst zat hij verdwaasd naar zijn speeltjes te staren.

Geleidelijk maakte een intens ongenoegen zich van hem meester. Hij besepte dat die voorwerpen buiten hem om bestonden, zonder dat ze zich iets van hem aantrokken. Dat ergerde hem zo dat hij een keel opzette.

Bovendien was het hem opgevallen dat de ouders en hun satellieten met hun mond duidelijk gearticuleerde klanken voortbrachten: zo schenen ze greep te krijgen op de dingen en ze naar hun hand te kunnen zetten.

Dat had hij ook wel willen kunnen. Was het niet een van de voornaamste goddelijke attributen om namen te geven

aan alle dingen? Dus wees hij met zijn vinger een speeltje aan en deed hij zijn mond open om het tot leven te wekken, maar de klanken die hij voortbracht vormden geen coherent geheel. Dat verbaasde hem bijzonder, want hij voelde zich perfect tot praten in staat. Toen zijn verbazing was weggeëbd, bedacht hij dat deze situatie vernederend en onaanvaardbaar was. Hij kreeg een woedeaanval en brulde het uit van pure razernij.

Dat gekrijs beduidde het volgende: 'Jullie bewegen je lippen en er komen woorden uit jullie mond! Ik beweeg de mijne en er komt alleen gebrabbel uit! Dat is niet eerlijk! Ik blijf net zo lang blèren tot mijn gebrul vanzelf in taal verandert!'

De moeder legde het anders uit: 'Het is niet normaal om met twee jaar nog een baby te zijn. Hij is zich bewust van zijn achterstand en dat werkt hem op de zenuwen.'

Fout: God had absoluut niet het idee dat hij een achterstand had. Wie achterstand zegt, vergelijkt. God maakte geen vergelijkingen. Hij wist dat hij in wezen machtig was en ergerde zich omdat hij die macht blijkbaar niet kon uitoefenen. Zijn mond wilde niet mee. Hij twijfelde er geen moment aan dat hij God was en was verontwaardigd omdat zijn eigen lippen dat niet schenen te beseffen.

De moeder liep op hem af en zei nadrukkelijk eenvoudige woordjes voor: 'Papa! Mama!'

Hij was razend omdat ze hem zulke domme dingen wilde laten nazeggen: wist ze dan niet wie ze voor zich had? Hij was de meester van de taal. Nooit zou hij zich verwaardigen om 'mama' en 'papa' te zeggen. Bij wijze van wraakoefening zou hij mooi nog lelijker tekeergaan.

Van lieverlee begonnen de ouders heimwee te krijgen naar hun kind zoals het vroeger was. Was deze toestand wel een

verbetering? Eerst hadden ze een zonderlinge, stille spruit gehad en nu zaten ze plots met een jonge dobermannpincher opgescheept.

‘Weet je nog hoe snoezig onze Plant was, met die grote, heldere ogen?’

‘En wat sliepen we heerlijk ’s nachts!’

Voortaan was het uit met hun nachtrust: God was de slapeloosheid in eigen persoon. Hij sliep amper twee uur per nacht. En zodra hij wakker was, zette hij het op een brullen.

‘Zo is het genoeg geweest’, wond de vader zich op. ‘We weten dat je twee jaar lang hebt liggen pitten. Daarom hoef je nog niet iedereen uit zijn slaap te houden.’

God gedroeg zich net als Lodewijk XIV: hij kon het niet hebben dat anderen sliepen als hij niet sliep, aten als hij niet at, liepen als hij niet liep en praatten als hij niet praatte. Vooral dat laatste bracht hem buiten zichzelf van woede.

De artsen begrepen van deze nieuwe toestand even weinig als van de vorige: de ‘pathologische apathie’ was veranderd in ‘pathologische drift’, zonder dat ze die diagnose nader konden toelichten. Ze deden liever een beroep op een verklaring die meer op een volkswijsheid leek: ‘Deze toestand is een compensatie voor de twee voorbije jaren. Vroeg of laat wordt uw kind vanzelf wel rustiger.’

Als ik het vóór die tijd tenminste niet uit het raam heb gekeild, dacht de getergde moeder.

Oma’s mantelpakjes waren eindelijk klaar. Ze stopte ze in een koffer, ging naar de kapper en nam het vliegtuig Brussel-Osaka dat er in 1970 een twintigtal uur over deed.

De ouders gingen haar afhalen op de luchthaven. Ze hadden elkaar sinds 1967 niet meer gezien: de zoon werd omarmd, de schoondochter gecompimenteerd en Japan bewonderd.

Onderweg naar de bergen kwam het gesprek op de kin-

deren: de twee oudsten waren voorbeeldig, maar de derde was een probleemgeval. 'We zien het niet meer zitten!' De grootmoeder verzekerde hen dat het allemaal wel terecht zou komen.

Ze vond het huis erg mooi. 'Wat ontzettend Japans!' riep ze uit bij het zien van de *tatami*-kamer en de tuin, die in die februarimaand al wit kleurde van de pruimenbloesem.

Ze had de broer en de zus in drie jaar niet gezien. Ze kon er niet over uit dat het jongetje al zeven was en het meisje vijf. Toen wilde ze kennismaken met het derde kind, dat ze nog nooit had gezien.

Niemand wilde haar naar het hol van het monster brengen: 'Eerste deur links, het wijst zich vanzelf.' De woeste kreten waren al van verre te horen. De grootmoeder diepte iets op uit haar reistas en betrad onverschrokken de arena.

Tweeënhalf jaar oud. Gekrijs, woede, haat. De wereld is buiten het bereik van Gods handen en stem. Om hem heen zitten de spijlen van het bedje. God zit opgesloten. Hij wil graag kwaad doen, maar kan niet. Daarom reageert hij zich af op zijn laken en zijn dekentje.

Boven hem ziet hij het plafond en de barsten die hij wel kan dromen. Het zijn Gods enige gesprekspartners, dus schreeuwt hij tegen hen zijn walging uit. Het zal het plafond duidelijk worst wezen. Dat zit God dwars.

Plots verschijnt er een nieuw, onbekend hoofd in zijn gezichtsveld. Wat zullen we nou krijgen? Het is een volwasen persoon, kennelijk van hetzelfde geslacht als de moeder. Zodra de eerste verbazing is weggeëbd, laat God met een langgerekte reutel zijn ongenoegen blijken.

Op het gezicht verschijnt een glimlach. God kent dat: ze

proberen hem te paaien. Daar trapt hij niet in. Hij laat zijn tanden zien. Er komen woorden over de lippen van het gezicht. God ramt ze in de vlucht in elkaar. Zijn gebalde knuistjes tuigen de klanken af en slaan ze k.o.

God weet dat het hoofd nu zal proberen een hand naar hem uit te steken. Hij is het gewend: volwassenen houden altijd hun tengels voor je gezicht. Hij neemt zich voor om in de wijsvinger van de onbekende te bijten. Hij is er klaar voor.

Er verschijnt inderdaad een hand in zijn gezichtsveld, maar – gek is dat! – tussen de vingers zit een wittige reep. God heeft dat nog nooit meegemaakt en vergeet zelfs te blèren.

‘Dit is witte chocolade uit België’, zegt de grootmoeder tegen het kind, terwijl ze het dekentje terugslaat.

Het enige woord dat God verstaat is ‘wit’: dat kent hij, van de melk en van de muren. De rest van de zin is niet te duiden: ‘chocolade’ en vooral ‘België’. De reep is nu vlak bij zijn mond.

‘Je kunt het eten’, zegt de stem.

God weet wat eten is. Hij doet dat vaak. Eten, dat is de zuigfles, puree met stukjes vlees, geplette banaan met geraspte appel en sinaasappelsap.

Eten kun je ruiken. Die witte reep heeft een geur die God niet kent. Het ruikt lekkerder dan zeep en zalf. God kijkt angstig en verlekkerd tegelijk. Hij zet een vies gezicht, terwijl het water hem in de mond loopt.

Hij trekt zijn stoute schoenen aan, hapt toe en begint te kauwen, maar dat hoeft blijkbaar niet, want het smelt op zijn tong, het plakt aan zijn gehemelte, vult zijn hele mond – en het wonder geschiedt.

Het zalige gevoel stijgt naar zijn hoofd, baant zich een weg door zijn hersenen en laat daar een stem opklinken die hij nooit eerder heeft gehoord: ‘Ik ben het! Ik ben het die

leeft! Ik ben het die praat! Ik ben geen “hij” of “het”, maar “ik”! Voortaan moet je niet meer in de derde, maar in de eerste persoon over jezelf te praten. En ik ben je beste vriend: ik ben degene die je genotsmomenten bezorgt.’

Toen pas, op de leeftijd van tweeënhalf jaar, werd ik geboren, in februari 1970, in het dorp Shukugawa in de bergen van de provincie Kansai, in aanwezigheid van mijn grootmoeder van vaderskant. En dat had ik aan die witte chocolade te danken.

De stem in mijn hoofd, die sindsdien geen seconde meer heeft gezwegen, vervolgde: ‘Het is lekker, zoet en romig. Dit smaakt naar meer!’

Jubelend nam ik nog een hap van de reep.

‘Genot is iets verrukkelijks, dat me duidelijk maakt dat ik ik ben. Ik ben de zetel van het genot. Het genot, dat ben ikzelf: waar genot is, daar ben ik. Geen genot zonder mij en geen ik zonder genot!’

De reep werd hapje voor hapje naar binnen gewerkt. De stem in mijn hoofd ging steeds harder schreeuwen: ‘Lang zal ik leven! Ik ben even geweldig als dat genotsgevoel dat in mij opwelt! Zonder mij is die chocolade niets. Maar zodra ze hem in mijn mond stoppen, wordt hij een bron van genot. Hij heeft mij nodig.’

Die overpeinzingen kwamen tot uiting in een reeks steeds geestdriftiger knallende boeren. Ik sperde mijn ogen open en lag te trappelen van plezier. Ik voelde dat deze gebeurtenissen in een week deel van mijn hersenen werden gegrift, die alles registreerden.

Stukje bij beetje was de chocolade naar binnen gegaan. Toen besepte ik pas dat bij de verzwolgen lekkernij een hand hoorde en bij die hand een lijf met een sympathiek hoofd erop. De stem in mijn binnenste zei: ‘Ik weet niet wie je

bent, maar gezien het lekkers dat je voor me hebt meegebracht, ben je een fatsoenlijk mens.'

De twee handen tilden me uit mijn spijlenbed en voor ik het wist, hield de onbekende me in haar armen.

Stomverbaasd zagen mijn ouders oma opgewekt komen aanzetten met een zoet, tevreden kind in haar armen.

'Ik stel jullie mijn goede vriendin voor', zei ze triomfantelijk.

Ik liet me gewillig van de ene schoot naar de andere versjouden. Mijn vader en moeder stonden versteld van die metamorfose: ze waren blij en gepikeerd tegelijk. Ze voelden oma aan de tand.

Die paste er wel voor op om te verklappen welk geheim wapen ze had ingezet. Ze hulde zich liever in een waas van geheimzinnigheid. Mijn ouders dichtten haar demonologische gaven toe. Niemand voorzag dat het beest zich dat exorcisme later zou herinneren.

Bijen weten dat alleen honing ervoor kan zorgen dat hun larven plezier krijgen in het leven. Haalbijen zouden lang niet zo gedreven zijn als ze grootgebracht waren met puree en stukjes vlees. Mijn moeder had bepaalde theorieën over suiker, die volgens haar de bron was van alle ellende in de wereld. Toch heeft ze het aan dat 'witte vergif', zoals zij het noemde, te danken dat haar derde kind betrekkelijk genietbaar is.

Ik weet wat ik zeg. Toen ik als tweejarige uit mijn lethargie ontwaakte, ontdekte ik dat de wereld een tranendal was, waar gekookte worteltjes met ham werden gegeten. Ik zal me vast en zeker bekocht hebben gevoeld. Je zou toch om de dooie dood niet geboren willen worden, als het niet was om van het leven te genieten? Voor volwassenen zijn er tal-

loze pleziertjes, maar voor kleine kinderen kunnen alleen snoeperijen de poort tot het genot openen.

Oma had zoetheid in mijn mond gestopt: plots had dat woeste wezentje ontdekt dat er iets bestond dat al die verveling rechtvaardigde. Dat lichaam en geest dienden om plezier te maken en dat je de anderen en jezelf niet moest haten omdat je bestond. Het genot greep de gelegenheid aan om zijn werktuig een naam te geven: het noemde het 'ik' - en sindsdien ben ik altijd ik gebleven.

Sinds onheuglijke tijden bestaan er imbecielen die zinnelijkheid en intelligentie onverenigbaar achten. Het is een vicieuze cirkel: ze ontzeggen zich alle geneugten om hun intellectuele capaciteiten op te voeren, met als gevolg dat die juist achteruitgaan. Ze worden alsmaar dommer, wat hen sterkt in hun overtuiging dat ze briljant zijn - want domkoppen vinden zichzelf altijd intelligent.

Genot leidt tot bescheidenheid en bewondering voor de bron ervan. Plezier prikkelt de geest en fluistert hem geniale invallen en diepzinnige gedachten in. Het is zelfs zo dat het idee van genot volstaat. Zodra je genot hebt ervaren, ben je gered. Maar als het puritanisme het wint, veroordeelt het zichzelf tot de verheerlijking van zijn eigen onbenulligheid.

In de salons kom je vaak mensen tegen die er prat op gaan dat ze zich vijftientig jaar lang het een of andere genoeg hebben ontzegd. Je ontmoet er ook ongelofelijke idioten die zich erop beroemen dat ze nooit naar muziek luisteren, nooit een boek openslaan of nooit naar de bioscoop gaan. Je hebt er ook die interessant doen over hun volstrekt kuise levenswandel. Nogal wiesdes dat ze daar trots op zijn: dat is het enige genoeg dat ze ooit zullen smaken.

Behalve een identiteit had de witte chocolade me ook een geheugen geschonken: sinds februari 1970 herinner ik me letterlijk alles. Waarom zou je nog terugdenken aan dingen die niet gepaard gaan met plezier? Een geheugen hebben is een onmisbare voorwaarde voor genot.

Zo'n boude bewering – 'ik herinner me letterlijk alles' – zal waarschijnlijk volstrekt ongeloofwaardig overkomen. Dat geeft niet. Aangezien die uitspraak toch niet te controleren valt, zie ik volstrekt niet in waarom ik geloofwaardig zou moeten zijn.

Ik herinner me natuurlijk niets meer van de beslommingen van mijn ouders, van hun gesprekken met vrienden enzovoorts. Maar alles wat de moeite waard was, staat in mijn geheugen gegrift: hoe groen het water was van het meertje waarin ik heb leren zwemmen, hoe de tuin geurde en hoe de pruimenbrandewijn smaakte waarvan ik stiekem proefde, evenals andere ontdekkingen van intellectuele aard.

Van de tijd vóór de witte chocolade herinner ik me niets: daarvoor moet ik afgaan op de getuigenissen van mijn naaste omgeving, die ik op mijn manier interpreteer. Sinds de chocolade heb ik mijn informatie uit de eerste hand: de hand die dit schrijft.

Ik werd zo'n kind waar alle ouders van dromen: lief en bijdehand, rustig en alert, olijk en bedachtzaam, enthousiast en gelijkmoedig, gezeglijk en zelfredzaam.

Toch zijn mijn oma en haar zoetigheden hooguit één maand in Japan gebleven, maar dat was voldoende. Mijn kennismaking met het genot had me operationeel gemaakt. Mijn vader en moeder waren opgelucht: na twee jaar lang een plant en gedurende zes maanden een wild beest te hebben gehad, hadden ze eindelijk iets dat betrekkelijk nor-

maal was. Ze begonnen me eindelijk bij mijn voornaam te noemen.

Ik moest 'de verloren tijd inhalen', om een geijkte uitdrukking te gebruiken (hoewel ik niet de indruk had dat ik tijd had verloren): een mens van tweeënhalf jaar is het aan zichzelf verplicht om te kunnen lopen en praten. Eerst leerde ik lopen, zoals gebruikelijk is. Er was geen kunst aan: over-eind komen, je naar voren laten vallen, één voet op de grond zetten en datzelfde danspasje met je andere voet nog een keer overdoen.

Het viel niet te ontkennen dat lopen iets nuttigs was. Je kwam vooruit en had een beter overzicht dan op handen en voeten. En als je kunt lopen, kun je ook rennen: die fantastische uitvinding maakt allerlei escapades mogelijk. Je kunt een verboden voorwerp buitmaken en er ongezien mee van-door gaan. Je kunt je straffeloos te buiten gaan aan de ergste wandaden. Rennen is het favoriete werkwoord van struikrovers en van helden in het algemeen.

Leren praten stelde me voor een probleem: welk woord moest er als eerste over mijn lippen komen? Ik had met liefde gekozen voor onmisbare begrippen als 'geglaceerde kastanje' en 'plasje', of voor mooie woorden als 'bleu' en 'scotch', maar ik besepte dat dat niet in goede aarde zou vallen. Ouders zijn lichtgeraakte wezens: ze willen de grote klassiekers voorgeschoteld krijgen, want die geven hen het gevoel dat ze belangrijk zijn. Ik wilde niet uit de band springen.

Dus trok ik een beaat en plechtig gezicht en zette voor het eerst de klanken in mijn hoofd om in een woord: 'Mama!'

Moeder was door het dulle heen.

En om niemand voor het hoofd te stoten, voegde er ik er fluks aan toe: 'Papa!'

Vader was vertederd. Mijn ouders vlogen me om de hals

en overdekten me met kussen. Ik vond dat ze gauw tevreden-gesteld waren. Als ik had uitgepakt met *‘Though this be madness, yet there is method in it’* of $E = MC^2$, waren ze lang niet zo opgetogen en verbaasd geweest. Je zou haast gaan denken dat ze twijfelden aan hun eigen identiteit: waren ze er dan niet zeker van dat ze Papa en Mama heetten? Kennelijk hadden ze ontzettend naar mijn bevestiging uitgekeken.

Ik had geen spijt van mijn keuze: waarom moeilijk doen als het ook gemakkelijk kan? Geen ander eerste woordje had mijn verwekkers gelukkiger kunnen maken. Nu de plichtplegingen achter de rug waren, kon ik me aan de kunst en de wijsbegeerte wijden: de keuze van het derde woord was stukken interessanter, omdat ik alleen rekening moest houden met kwalitatieve criteria. Die vrijheid was zo overweldigend dat ik niet wist wat te kiezen: het duurde ontzettend lang voor ik mijn derde woord uitsprak. Dat streelde de ijdelheid van mijn ouders nog meer: ‘Ze verlangde er alleen naar om ons een naam te geven. Dat was haar enige behoefte.’

Ze wisten niet dat ik in mijn hoofd al lang kon praten. Maar goed, dat is natuurlijk niet hetzelfde als hardop spreken: als je een woord uitspreekt, krijgt het een bijzonder gewicht. Je kunt merken dat het woord het prettig vindt en het als een blijk van waardering ziet, dat je het eer bewijst en in het zonnetje zet. Wie het woord ‘banaan’ in de mond neemt, brengt hulde aan de bananen van alle tijden.

Een reden te meer om niet over één nacht ijs te gaan. Er brak een periode van intellectuele overpeinzingen aan die weken duurde. Op de foto’s uit die tijd kijk ik zo ernstig dat het op de lachspieren werkt. Dat komt doordat mijn gedachtegang van existentiële aard was: ‘Schoen? Nee, dat is niet essentieel; je kunt evengoed op blote voeten lopen. Papier? Ja, maar dan heb je ook een potlood nodig. Tussen

papier en potlood kan ik onmogelijk kiezen. Chocolade? Nee, dat is mijn geheim. Zeeleeuw? Dat is geweldig, zo'n beest brengt prachtige geluiden voort, maar is het woord echt mooier dan tol? Tol is te gek. Hoewel, een zeeleeuw leeft. Wat verdient de voorkeur, een draaiende tol of een levende zeeleeuw? In geval van twijfel kan ik me beter onthouden. Harmonica? Klinkt goed, maar is het wel onmisbaar? Holte? Nee, het is best een leuk woord, maar je hebt er niets aan. Xylofoon...?'

Op een dag kwam mijn moeder de kamer binnen met een beest dat een lange hals had en een dunne, lange staart, die eindigde in het stopcontact. Ze drukte op een knop en het dier bracht een constante, langgerekte klaagtoon voort. De kop slingerde over de vloer en sleepte moeders arm achter zich aan. Af en toe kroop het lijf een stukje naar voren op zijn poten, die wieltjes waren.

Het was niet de eerste keer dat ik een stofzuiger zag, maar ik had nog nooit nagedacht over het wezen van zo'n ding. Ik kroop er op handen en voeten naartoe om op gelijke hoogte te komen; ik wist dat je altijd op de hoogte moet zijn van je onderzoeksobject. Ik volgde de kop en drukte mijn wang tegen het tapijt om te kijken wat er gebeurde. Het was verbluffend: het toestel zoog de stofdeeltjes die het tegenkwam op en transformeerde ze in niet-zijn.

Het veranderde iets in niets: dat kon alleen het werk van God zijn.

Ik herinnerde me vaag dat ik nog niet zo lang geleden God was geweest. Soms hoorde ik in mijn hoofd een bulderende stem, die me de duisterste overpeinzingen ingaf: 'Denk erom! Ik leef in jou voort! Vergeet het niet!' Ik wist niet goed wat ik daarvan moest denken, maar mijn goddelijke origine leek me een bijzonder aannemelijke en prettige zaak.

Plots had ik een gelijke ontmoet: een stofzuiger. Wat was er immers goddelijker dan die volstreckte vernietiging? Hoewel ik vond dat een God zichzelf niet hoeft te bewijzen, was ik toch graag in staat geweest tot het verrichten van zo'n mirakel, zo'n transcendente taak.

'Anch'io sono pittore!' riep Correggio uit toen hij de schilderijen van Rafaël zag. In eenzelfde vlag van enthousiasme stond ik op het punt om te jubelen: 'Ook ik ben een stofzuiger!'

Op de valreep bedacht ik dat ik mijn kruit droog moest houden: ik werd geacht maar twee woorden te kennen en mocht mijn geloofwaardigheid niet op het spel zetten door plots hele volzinnen te debiteren. Hoe dan ook, ik had mijn derde woord gevonden.

Fluks deed ik mijn mond open en scandeerde de drie lettergrepen: 'Stof-zui-ger!'

Stomverbaasd liet mijn moeder het uiteinde van de slang los en ging als de wiedeweerga mijn vader opbellen: 'Ze heeft haar derde woord gezegd!'

'En?'

'Stofzuiger!'

'Tja. Dat wordt geheid een voorbeeldige huisvrouw.'

Het viel hem waarschijnlijk een beetje tegen.

Met dat derde woord had ik mezelf overtroffen, zodat ik voor mijn vierde niet zo diepzinnig uit de hoek behoefde te komen. Omdat ik mijn zus, die tweeënhalp jaar ouder was, een aardige meid vond, koos ik voor haar naam: 'Juliette!' riep ik, terwijl ik haar diep in de ogen keek.

Het is niet te geloven wat taal vermag: ik had haar naam nog niet hardop uitgesproken of we werden stapelgek op elkaar. Mijn zus sloot me in haar armen en gaf me een stevige pakkerd. Het gesproken woord had ons, zoals de liefdesdrank van Tristan en Isolde, voor altijd verenigd.

Geen haar op mijn hoofd dat eraan dacht om als vijfde woord de voornaam van mijn vier jaar oudere broer te kiezen: die schurk had een keer een hele middag boven op mijn bol *Kuifje* zitten lezen. Mij pesten was zijn lust en zijn leven. Als straf zou ik zijn naam niet uitspreken. Dan zou hij maar half bestaan.

Bij ons woonde Nishio san, mijn Japanse kindermisje. Ze was een en al goedheid en kon me urenlang knuffelen. Ze sprak alleen haar eigen moedertaal. Ik verstond alles wat ze zei. Mijn vijfde woord was dus Japans, want ik sprak haar naam uit.

Ik had al vier mensen bij hun naam genoemd; ze waren stuk voor stuk zo in hun sas dat ik niet meer aan de macht van het gesproken woord twijfelde: dat leverde hen het bewijs dat ze bestonden. Uit hun reactie maakte ik op dat ze daar niet zeker van waren. Ze hadden mij nodig om hen zekerheid te verschaffen.

Bezaten woorden dan een levenwekkende kracht? Ik vroeg het me af. De mensen in mijn omgeving kwebbelden van de vroege ochtend tot de late avond, maar dat had lang niet zulke miraculeuze gevolgen. De conversatie van mijn ouders kwam bijvoorbeeld hierop neer: 'Ik heb de Dinges uitgenodigd voor de 26ste.'

'Wie zijn de Dinges?'

'Kom nou, Danièle, alsof je de Dinges niet kent. We hebben hen al zo vaak te dineren gehad.'

'Daar kan ik me niets meer van herinneren. Wie zijn de Dinges dan?'

'Ach, je zult wel zien.'

Ik had niet het idee dat het bestaan van de Dinges door dit soort gesprekken tastbaarder werd. Wel integendeel.

Voor mijn broer en mijn zus kwam praten hierop neer:

‘Waar is mijn legodoos?’

‘Weet ik veel.’

‘Jokkebrok! Jij hebt hem afgepakt!’

‘Nietes.’

‘Zeg op, waar is-ie?’

Waarop ze elkaar te lijf gingen. Praten was een aanloop tot vijandelijkheden.

Wanneer die lieve Nishio san tegen me sprak, was het meestal om me, met dat lachje dat bij Japanners stevast gruwelverhalen inluidt, te vertellen hoe haar zus onder de trein Kobe-Nishinomiya was terechtgekomen, toen zij nog een kind was. Elke keer dat ze dat relaas deed, werd het meisje opnieuw gedood door de woorden van mijn kindermid. Met woorden kon je dus ook iemand ombrengen.

De analyse van het uiterst instructieve discours van mijn medemensen bracht me tot de volgende conclusie: het gesproken woord kon zowel creatief als destructief zijn. Met die wijsheid kon ik maar beter voorzichtig omspringen.

Bovendien had ik gemerkt dat je taal ook op een onschuldige manier kon hanteren. ‘Mooi weertje, hè?’ of ‘Wat zie je er geweldig uit, schat!’ waren zinnen die geen gevolgen van metafysische aard hadden. Je kon ze onbevreesd in de mond nemen, al konden ze evengoed onuitgesproken blijven. Je bezigde ze wellicht om de anderen diets te maken dat je niet van plan was hen te vermoorden. Met het waterpistool van mijn broer was het net zo. Als hij op me schoot met de mededeling: ‘Pang! Je bent dood!’, dan ging ik helemaal niet dood, maar werd ik alleen maar natgespoten. Dat soort zinnen gebruikte je om te laten weten dat je wapen met los kruit geladen was.

Bij wijze van q.e.d. was mijn zesde woord ‘dood’.

Er heerste een ongewone stilte in huis. Ik besloot poolshoogte te gaan nemen en liep de grote trap af. In de woonkamer zat mijn vader te huilen: het was de eerste en meteen ook de laatste keer dat ik hem zo heb gezien. Mijn moeder hield hem in haar armen alsof hij een uit zijn krachten gegroeide baby was.

Ze fluisterde zachtjes tegen me: 'Je papa heeft geen mama meer. Je oma is dood.'

Ik zette een bloedserieus gezicht.

'Jij weet natuurlijk niet wat dat betekent', vervolgde ze. 'Je bent pas tweeënhalf.'

'Dood!' bevestigde ik op stellige toon, waarna ik me uit de voeten maakte.

Alsof ik niet wist wat de dood was! Alsof die op mijn leeftijd nog ver van mijn bed was, terwijl ik hem nog maar pas achter me had gelaten. Dood! Wie kende dat woord beter dan ik? De betekenis stond me nog helder voor de geest. Ik kende de dood zelfs beter dan de andere kinderen, want ik had hem langer gerekt dan menselijkerwijs mogelijk was. Had ik niet twee jaar in een coma geleefd, voor zover je in het geval van een coma van leven kunt spreken? Wat dachten ze dan dat ik daar al die tijd in mijn wieg had liggen doen, behalve het leven, de tijd, de angst, het niets en de apathie tot stervens toe beleven?

Die kwestie had ik diepgaand bestudeerd: de dood was het plafond. Als je het plafond beter kent dan jezelf, dan ben je dood. Dat plafond staat een ruime blik en verheven gedachten in de weg. Wie plafond zegt, zegt graf: het plafond is het deksel van de geest. Als je doodgaat, wordt er een reusachtig deksel op je hersenpan gezet. Mij was iets uitzonderlijks overkomen: bij mij was het deksel juist opgetild, toen ik nog zo jong was dat het een vage indruk in mijn

geheugen had achtergelaten, al had ik er geen echte herinnering aan bewaard.

Als de metro boven de grond komt, als donkere gordijnen opengaan, als een gevoel van beklemming verdwijnt, als de ogen van de persoon die ons het allerdierbaarst is, ons opnieuw aankijken, dan wordt het deksel van de dood opgetild, dan wordt het graf onder ons schedeldak een open geest.

Mensen die oog in oog hebben gestaan met de dood en eraan zijn ontsnapt, hebben hun eigen Eurydice in zich: ze weten dat iets in hun binnenste zich de dood maar al te goed herinnert en dat ze hem beter niet rechtstreeks kunnen aankijken. Net als een donkere tunnel, een kamer met gesloten gordijnen en de eenzaamheid, is de dood namelijk beangstigend en uitnodigend tegelijk: je hebt het gevoel dat het best wel prettig zou kunnen zijn. Je hoeft je alleen maar te laten gaan om in die geestelijke winterslaap te verzinken. Eurydice is zo bekoorlijk dat je haast zou vergeten waarom je niet voor haar charmes mag bezwijken.

Dat mag niet, gewoon omdat het meestal om een enkele reis gaat. Dat is de enige reden.

Ik ging op de trap zitten en dacht aan mijn oma met haar witte chocolade. Ze had me geholpen om aan de klauwen van de dood te ontsnappen en kort daarna was zij aan de beurt. Alsof ze het op een akkoordje had gegooid met de dood. Ze had mijn leven met het hare betaald. Zou ze dat hebben beseft?

In mijn herinnering blijft ze in elk geval nog voortleven. Mijn oma is de eerste die een plekje in mijn geheugen heeft veroverd. Voor wat hoort wat: in mijn gedachten is ze nog steeds springlevend en zwaait ze met haar reep witte choco-

lade als met een scepter. Dat is mijn manier om haar te bedanken voor wat ze me heeft gegeven.

Ik heb niet gehuild. Ik ben teruggegaan naar mijn kamer om met het leukste speeltje van de wereld te spelen: mijn bromtol. Ik had een plastic tol die mooier was dan wat dan ook. Urenlang liet ik hem ronddraaien en zat ik ernaar te staren. Die constante rotatie stemde me tot nadenken.

Ik wist wat de dood was, wat niet wilde zeggen dat ik er iets van snapte. Ik zat met een heleboel vragen. Het probleem was dat ik officieel maar zes woorden kende, waaronder nul werkwoorden, voegwoorden of bijwoorden: daar kun je moeilijk vragende zinnen mee vormen. Nu ja, de begrippen die ik nodig had, zaten wel degelijk in mijn hoofd, maar hoe kon ik mijn woordenschat plots van zes naar duizend woorden uitbreiden zonder door de mand te vallen?

Daar wist ik gelukkig raad op: Nishio san. Ze sprak alleen Japans, wat haar conversatie met mijn moeder bemoeilijkte. Met haar kon ik stiekem praten, verscholen achter de veilige barrière van haar taal.

‘Nishio san, waarom gaan mensen dood?’

‘Kun jij praten?’

‘Ja, maar je mag het tegen niemand zeggen. Het is een geheim.’

‘Je ouders zouden in de wolken zijn als ze het wisten.’

‘Ik wil hen verrassen. Waarom gaan mensen dood?’

‘Omdat God het wil.’

‘Geloof je dat echt?’

‘Ik weet het niet. Ik heb zoveel mensen zien sterven: mijn zus, die overreden is door een trein, en mijn ouders, die tijdens de oorlog zijn omgekomen bij een bombardement. Ik weet niet of God dat heeft gewild.’

‘Nou, waarom gaan mensen dan dood?’

‘Bedoel je je oma? Het is heel gewoon dat oude mensen doodgaan.’

‘Waarom?’

‘Na een lang leven ben je moe. Voor oude mensen is sterven zoiets als gaan slapen. Dat is goed.’

‘En als jonge mensen doodgaan?’

‘Waar dat goed voor is, weet ik niet. Versta je echt alles wat ik zeg?’

‘Ja.’

‘Dus je spreekt wel Japans, maar nog geen Frans?’

‘Dat is hetzelfde.’

Voor mij bestonden er geen verschillende talen, maar een enkele grondtaal, waarin je naar eigen goeddunken voor Japanse of Franse varianten kon kiezen. Ik had nog nooit een taal horen spreken die ik niet verstond.

‘Als dat hetzelfde is, hoe verklaar je dan dat ik geen Frans kan spreken?’

‘Weet ik veel. Vertel me eens over dat bombardement.’

‘Weet je wel zeker dat je dat wilt horen?’

‘Ja.’

Het was een heus gruwelverhaal. In 1945 was Nishio san zeven jaar oud. Op een morgen was het plots bommen beginnen te regenen. In Kobe was het niet de eerste keer dat ze bommen hoorden ontploffen, verre van dat. Maar die ochtend had Nishio san het voorgevoel dat ze deze keer voor haar familie bestemd waren, en dat had ze goed geraden. Ze was op haar tatami blijven liggen, in de hoop dat de dood haar in haar slaap zou treffen. Plots was er, pal naast haar, zo’n heftige explosie geweest dat het meisje even dacht dat ze in duizend stukjes was ontploft.

Verbaasd dat ze nog leefde, wilde ze zich ervan vergewissen dat haar ledematen nog steeds aan haar lijf vastzaten, maar om de een of andere reden lukte dat niet: het duurde even voor ze doorhad dat ze levend begraven was.

Ze was met haar handen beginnen te graven, in de hoop dat ze de goede kant op ging, want daar was ze niet zeker van. Op een gegeven moment was ze onder de grond op een arm gestuit. Ze wist niet van wie hij was. Ze wist niet eens of die arm nog aan een lichaam vastzat. Haar enige zekerheid was dat de arm dood was en de eigenaar mogelijk ook.

Ze had de verkeerde richting gekozen. Ze was opgehouden met graven en had de oren gespitst: 'Ik moet op mijn gehoor afgaan: waar geluiden zijn, daar is leven.' Ze hoorde schreeuwen en had geprobeerd om die kant op te graven. Ze had haar mollenwerk hervat.

'Hoe kon je daar ademen?' vroeg ik.

'Geen idee. Gewoon. Per slot leven er dieren onder de grond en die ademen ook. Ik kreeg weinig lucht, maar het was genoeg. Wil je weten hoe het verderging?'

Ik zei geestdriftig ja.

Uiteindelijk had Nishio san de oppervlakte bereikt. 'Daar is leven', had ze intuïtief gedacht. Ze kwam bedrogen uit: daar was de dood. Tussen de verwoeste huizen lagen overal menselijke resten. Het kind had net het gezicht van haar vader herkend, toen de zoveelste bom insloeg en haar weer onder het puin bedolf.

Onder haar lijkwade van aarde had ze zich eerst afgevraagd of ze niet beter kon blijven waar ze zat: 'Hier zit ik eigenlijk nog het veiligst en dan hoef ik die verschrikkingen tenminste niet te zien.' Omdat ze het hoe langer hoe benauwder kreeg, was ze weer beginnen te graven in de richting waar het geluid vandaan kwam, doodsbang bij de ge-

dachte aan wat ze deze keer zou aantreffen. Ze had zich geen zorgen hoeven te maken: ze kon niets zien, want ze was nog maar net boven of ze lag alweer vier meter onder de grond.

‘Ik weet niet hoeveel uren dat zo doorging. Ik bleef maar graven en telkens als ik boven was, kwam er een knal en raakte ik weer bedolven. Ik wist niet meer waarom ik me naar boven werkte en toch deed ik het, omdat ik gewoon niet anders kon. Ik wist al dat mijn vader dood was en dat ik geen huis meer had, maar over het lot van mijn moeder en mijn broers had ik nog geen zekerheid. Toen er een einde kwam aan de regen van bommen, kon ik haast niet geloven dat ik nog in leven was. Later hebben ze de lijken van de vermisten, onder wie ook mijn moeder en mijn broers, een na een onder het puin vandaan gehaald, intact of aan flarden. Ik benijdde mijn zus, die twee jaar daarvoor onder een trein terechtgekomen was, zodat dit tafereel haar bespaard bleef.’

Nishio san kende werkelijk prachtige verhalen: het eindigde altijd met uiteengereten lijken.

Omdat ik steeds meer beslag legde op mijn kindermisje, besloten mijn ouders nog een Japanse hulp in te huren om hen een handje te helpen. Ze plaatsten een advertentie in het dorp Shukugawa.

Ze hadden het niet voor het kiezen: er was maar één gegadigde.

Kashima san werd dus onze tweede kindermisje. Ze was het tegenbeeld van de eerste. Nishio san was jong, aardig en lief; ze was niet knap en kwam uit een arm, eenvoudig gezin. Kashima san was een jaar of vijftig en haar schoonheid was even aanzienlijk als haar afkomst: haar beeldschone gezicht keek ons vol verachting aan. Ze stamde uit die oude Japanse adel, die de Amerikanen in 1945 hadden opgeheven.

Na bijna dertig jaar lang een prinses te zijn geweest, was ze van de ene dag op de andere haar titel en haar geld kwijtgeraakt.

Sindsdien kwam ze aan de kost met hand- en spandiensten in de huishouding, zoals het baantje dat wij haar hadden aangeboden. Ze stelde alle blanken verantwoordelijk voor haar sociale neergang en haatte ons allemaal zonder onderscheid. Haar buitengewoon gedistingeerde trekken en haar trotse, magere lijf dwongen respect af. Mijn ouders behandelden haar met de eerbied die je aan een dame van stand verschuldigd bent; zij zei geen woord tegen hen en voerde zo weinig mogelijk uit. Als mijn moeder haar vroeg om ergens mee te helpen, dan slaakte Kashima san een zucht en keek haar aan met zo'n gezicht van: 'Wie denkt u wel dat u bent?'

Het tweede kindermisje behandelde de eerste als een hond, niet alleen omdat ze van eenvoudige komaf was, maar ook omdat ze in haar ogen een verraadster was, die met de vijand heulde. Ze liet al het werk over aan Nishio san, die de betreuenswaardige neiging had om naar de pijpen van haar gebiedster te dansen. Die liet geen gelegenheid voorbijgaan om op haar te vitten: 'Besef je wel hoe je met die mensen omgaat?'

'Ik ga met hen om zoals zij met mij omgaan.'

'Je hebt geen greintje eergevoel. Ben je dan vergeten hoe ze ons in 1945 vernederd hebben?'

'Daar hebben zij toch niets mee te maken?'

'Het is allemaal één pot nat. Die lui waren bondgenoten van de Amerikanen.'

'In de oorlog waren zij, net als ik, nog kleine kinderen.'

'Nou en? Hun ouders waren onze vijanden. Een arend brengt geen duiven voort. Ik spuug op hen.'

‘Zoiets zeg je beter niet waar dat kind bij is’, zei Nishio san, met een knikje naar mij.

‘Die baby?’

‘Ze verstaat alles wat je zegt.’

‘Des te beter.’

‘Nou, ik hou van die kleine.’

Dat was waar: ze hield evenveel van mij als van haar twee dochters, tweelingzusjes van tien die ze nooit bij hun voor- naam noemde, omdat ze hen niet uit elkaar kon houden. Ze zei altijd *futago* tegen hen en ik heb lange tijd gedacht dat deze dualis de voornaam van een van beiden was, want in het Japans zijn de meervoudsvormen niet altijd even duidelijk. Op een dag kwamen de meisjes thuis en Nishio san riep hen van verre: ‘Futago!’ Ze kwamen toegesneld als een Siamese tweeling, zodat de betekenis van het woord eensklaps tot me doordrong. In Japan is het wellicht problematischer dan elders om een tweeling te zijn.

Ik had al gauw door dat ik door mijn leeftijd een bevoorrechte positie innam. In het land van de rijzende zon word je van je geboorte tot je naar de kleuterschool gaat, aanbeden als een god. Nishio san behandelde me als een godin. Mijn broer, mijn zus en de futago waren de sacrale leeftijd gepasseerd: zij werden op een normale manier bejegend. Ik was een *okosama*: een eerbiedwaardig kind, een jonge meesters.

Wanneer ik ’s morgens de keuken binnenkwam, knielde Nishio san om zich aan mijn niveau aan te passen. Ze kon me niets weigeren. Als ik te kennen gaf dat ik uit haar bord wilde eten, wat vaak het geval was, aangezien ik haar kostje lekkerder vond dan het mijne, raakte ze haar eten niet meer aan: ze at pas verder als ik klaar was, als ik tenminste zo goed was geweest om iets voor haar over te laten.

Op een middag zag mijn moeder wat ik uitspookte en ze gaf me een stevige uitbrander. Ze verbood Nishio san om zich nog langer door mij te laten tiranniseren. Vergeefse moeite: zodra mijn moeder de hielen gelicht had, pikte ik haar eten opnieuw in.

Nogal wiesde: de *okonomiyaki* (flensjes met kool, garnalen en gember) en de rijst met *tsukemono* (in saffraangele pekkel gemarineerde mierikswortel) zagen er heel wat appetijtelijker uit dan mijn stukjes vlees en mijn gekookte worteltjes.

Er werd twee keer gegeten: in de eetkamer en in de keuken. De eerste keer at ik een muizenbeetje, zodat ik nog een plaatsje overhield voor de tweede maaltijd. Al gauw had ik partij gekozen: tussen ouders die me als een gewoon mens behandelden en een kindermisje dat me verafgoodde, lag de keuze voor de hand.

Ik wilde een Japanse zijn.

Ik was een Japanse.

Toen ik tweeënhalp jaar was, daar in de provincie Kansai, betekende een Japanse zijn dat ik omringd werd door schoonheid en bewonderaars. Een Japanse zijn hield in dat ik de overheerlijke geur indronk van de bloemen in de nat-geregende tuin, op de rand van de stenen vijver ging zitten, naar de bergen in de verte tuurde, die zo groot waren als mijn hart, en de mystieke litanie van de batatenverkoper, die de wijk bij valavond doorkruiste, in mijn binnenste liet weerklinken.

Toen ik tweeënhalp jaar was, hield een Japanse zijn in dat ik het lievelingetje van Nishio san was. Telkens als ik dat wilde, liet ze haar bezigheden in de steek om me in haar armen te nemen, me te knuffelen en liedjes voor me te zingen waarin sprake was van katjes of bloeiende kersenbomen.

Ze was altijd bereid om me haar verhalen over verminkte lijken te vertellen, waar ik dol op was, of de geschiedenis van de een of andere heks die mensen in een ketel stopte om er soep van te koken: ik hoorde die verrukkelijke vertellingen in ademloze spanning aan.

Ze ging zitten en wiegde me in haar armen als een pop. Ik zette een gekweld gezicht, alleen omdat ik graag getroost werd: Nishio san troostte me uitgebreid over mijn denkbeeldige verdrietjes, speelde het spelletje mee en was een en al medeleven.

Vervolgens liet ze haar vinger zachtjes over mijn gezicht glijden en roemde de schoonheid ervan, die volgens haar buitengewoon was: ze gaf hoog op van mijn mond, voorhoofd, wangen en ogen, en besloot dat ze nog nooit zo'n mooie godin had gezien. Nishio san was een goed mens.

Ik zat voortdurend op haar schoot en had daar wel eeuwig willen blijven zitten, intens genietend van haar afgodi-

sche bewondering. En zij genoot er intens van om me op die manier te verafgoden, waaruit bleek dat mijn goddelijkheid een gerechtvaardigde en voortreffelijke zaak was.

Toen ik tweeënhalf jaar was, zou ik goed gek zijn geweest om geen Japanse te zijn.

Het was geen toeval dat ik eerst had uitgepakt met mijn kennis van het Japans en niet met die van mijn moedertaal: aan de verering van mijn persoon waren nu eenmaal taalkundige voorwaarden verbonden. Zonder taal kon ik me niet onderhouden met mijn gelovigen. Die waren niet erg talrijk, maar talrijk genoeg voor mij, omdat ze erg vroom waren en een belangrijke rol speelden in mijn leven: het waren Nishio san, de futago en de voorbijgangers.

Als ik aan het handje van de hogepriesteres van mijn cultus over straat liep, dan wachtte ik onverstoord de toejuichingen van de wandelaars af: ik wist dat mijn charmes hen gegarandeerd bewonderende kreten zouden ontlokken.

Toch kwam mijn goddelijkheid het best tot haar recht binnen de muren van de tuin, die mijn tempel was. Een lap grond met bloemen en bomen en een muur eromheen: de ideale plek om een mens met het universum te verzoenen.

De tuin om het huis was Japans, zodat het eigenlijk een pleonastische tuin was. Zenboeddhistisch was hij niet, maar zijn stenen vijver, zijn eenvoud en zijn planten waren typisch voor het land dat met veel meer religieuze aandacht dan andere landen werk heeft gemaakt van de tuin.

Geografisch gezien was het geloof in mij het sterkst in de tuin. De hoge, met Japanse pannen bedekte muren die hem omsloten, onttrokken me aan de blikken van de ongelovigen en gaven aan dat we ons op een heilige plek bevonden.

Als God een plaats zoekt die het aards geluk symboliseert, dan kiest hij niet voor onbewoonde eilanden, zandstranden,

velden met rijp koren of groene alpenweiden: dan geeft hij de voorkeur aan de tuin.

Ik zag dat ook zo: het is een ideaal territorium om over te regeren. Als heerseres over de tuin had ik planten als onderdanen, die op mijn bevel groeiden en bloeiden. Het was de eerste lente van mijn bestaan en ik kon niet vermoeden dat die groei een hoogtepunt zou bereiken, gevolgd door een periode van verval.

Op een avond had ik tegen een stengel met een knop erop gezegd: 'Ontluik.' De volgende ochtend was hij een witte pioenroos geworden, die onstuimig bloeide. Ik had ontegensprekelijk bijzondere gaven. Ik zei het tegen Nishio san en ze sprak me niet tegen.

Sinds mijn vroegste herinneringen, die teruggingen tot februari, stond alles te groeien en te bloeien. De natuur bevestigde haar instemming met mijn komst. De tuin werd met de dag weelderiger. Als een bloem verwelkte, bloeide er een eindje verder onmiddellijk een andere op, die nog mooier was.

Hoe dankbaar zouden de mensen me wel niet zijn! Wat een vreugdeloos leven hadden ze geleid voor mijn komst! Al die wonderen hadden ze uiteraard aan mij te danken. Nogal wiesde dat ze me op handen droegen.

Er was maar één logische kink in die apologetische kabel: Kashima san.

Ze geloofde niet in mij. Ze was de enige Japanse die de nieuwe godsdienst niet wilde erkennen. Ze had een hekel aan me. Alleen grammatici zijn dom genoeg om te geloven dat uitzonderingen de regel bevestigen: ik niet, en het geval van Kashima san bracht me van mijn stuk.

Op een dag, toen ik in de keuken voor de tweede keer

aan tafel wilde gaan, verbood ze me om uit haar bord te eten. Stomverbaasd over haar impertinente gedrag graaide ik nogmaals in haar eten, waarop ze me een draai om de oren gaf.

Ontdaan ging ik mijn beklag doen bij Nishio san, in de hoop dat ze die goddeloze zou straffen, maar niets daarvan.

‘Vind jij dat normaal?’ vroeg ik haar verontwaardigd.

‘Tja, Kashima san is nu eenmaal zo.’

Ik vroeg me af of dit een bevredigend antwoord was. Had ze het recht om me te slaan, gewoon omdat ze ‘nu eenmaal zo’ was? Dat was toch al te gek. Ik zou het die ketter betaald zetten dat ze het vertikte om me te aanbidden.

Ik verkondigde dat haar tuin niet tot bloei zou komen. Het scheen haar niet te deren. Ik leidde eruit af dat ze ongevoelig was voor de schoonheid van de natuur. De waarheid was dat ze geen tuin had.

Vervolgens koos ik voor een barmhartiger aanpak en besloot haar voor me in te nemen. Ik liep met een grootmoedige glimlach op haar af en stak haar mijn hand toe, zoals God Adam de hand reikt op de plafondschildering van de Sixtijnse kapel: ze keerde me de rug toe.

Kashima san wilde niets van me weten. Ze verloochende me. Zoals er een antichrist bestaat, zo was zij een anti-mij.

Ik vatte een intens medelijden voor haar op. Het moest ontzettend triest zijn om me niet te verafgoden! Dat zag je zo: Nishio san en mijn overige adepten straalden van geluk, want ze vonden het prettig om me lief te hebben.

Kashima san gaf niet toe aan dat zoete verlangen; dat viel af te lezen van haar fraaie trekken, van haar bikkelharte, afwijzende gezicht. Ik draaide om haar heen om de reden voor haar gebrek aan genegenheid voor mij te achterhalen. Het kwam absoluut niet bij me op dat het ook aan mij kon liggen, zo heilig was ik ervan overtuigd dat ik het ontegen-

zeglijke middelpunt van de planeet was. Als de aristocratische kindermeid niet van me hield, dan was er iets mis met haar.

Ik ontdekte wat er loos was: door Kashima san de hele tijd te observeren kwam ik erachter dat ze leed aan overdreven zelfbeheersing. Telkens als er gelegenheid was tot blijdschap, genieten, vrolijkheid of plezier maken, kneep de adellijke dame haar lippen stijf op elkaar: ze beheerste zich.

Het was alsof plezier beneden haar waardigheid was. Alsof blijdschap voor haar een capitulatie inhield.

Ik verrichtte een paar wetenschappelijke experimenten. Ik gaf Kashima san de mooiste camelia uit de tuin en vertelde erbij dat ik die speciaal voor haar had geplukt: een zuinig mondje, een kort bedankje. Ik vroeg Nishio san om het lievelingskostje van Kashima san klaar te maken: ze kookte een overheerlijke *chawan mushi*, waarvan zwijgend en met lange tanden werd gegeten. Toen ik een regenboog zag, ging ik als de bliksem Kashima san halen, zodat ze hem kon bewonderen: ze haalde haar schouders op.

Vervolgens besloot ik haar, edelmoedig als ik was, het allermooiste te laten zien dat je je maar kunt voorstellen. Ik trok de outfit aan die ik van Nishio san had gekregen: een met waterlelies versierd kimonoetje van roze zijde, met een brede rode *obi*, gelakte *geta*'s en een parasol van purperkleurig papier, waarop een vlucht witte kraanvogels was afgebeeld. Ik verfde mijn lippen met de lipstick van mijn moeder en ging een blik in de spiegel werpen: ik zag er ontegensprekelijk beeldig uit. Voor een dergelijke verschijning zou iedereen door de knieën gaan.

Eerst liet ik me bewonderen door mijn trouwste gelovigen, die de door mij verhoopte kreten slaakten. Dartelend als de begeerlijkste vlinder vertoonde ik mijn trotse verschijning